

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Billedkunst (valgfag)

Faghæfte 2019

Billedkunst (valgfag)

Indledning	3
Folkeskolens formål	4
Fælles Mål	5
Læseplan	11
Undervisningsvejledning	29

Indledning

Dette hæfte er 2. reviderede udgave af faghæfte for valgfaget billedkunst 2019.

Et af folkeskolens vigtigste formål er at give eleverne kundskaber og færdigheder i samarbejde med forældrene. Folkeskolens fag og emner er centrale for dette formål. Det er gennem undervisning i fag og emner, at eleverne skal forberedes til videre uddannelse og få lyst til at lære mere. Folkeskolens fag og emner skal også bidrage til at fremme den enkelte elevs alsidige udvikling og forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre.

Hver dag leverer skolerne en vigtig indsats for at leve op til skolens og fagenes formål. Skolen skal understøtte lærerne, lederne og pædagogerne i opgaven med at tilrettelægge god undervisning med udgangspunkt i deres professionelle dømmekraft og efter lokale forhold. Børne- og Undervisningsministeriet udarbejder vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger i fag og emner for at tydeliggøre rammerne for undervisningen og understøtte de fagprofessionelle i deres arbejde. Ministeriets læseplaner og undervisningsvejledninger fra 2019 fremhæver særligt to forhold: Sammenhængen mellem skolens formål, fagenes formål og indholdet i det enkelte fag; og det professionelle råderum i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) afspejler de løsnede bindinger i Fælles Mål. De nationale rammer for undervisningen er stadig fastsat i Fælles Mål. Fagenes formål, kompetenceområder, kompetencemål og de tilhørende færdigheds- og vidensområder fastsætter, hvad eleverne skal kunne ved afslutningen af bestemte klassetrin.

I faghæftet er fagets mål, læseplan og undervisningsvejledning samlet. Læseplanen beskriver den udvikling i indholdet i undervisningen, der tilrettelægges med henblik på at nå kompetencemålene. Læseplanen beskriver trinforløb, der understøtter tilrettelæggelsen af undervisningen ud fra færdigheds- og vidensområderne. Læseplanerne skal godkendes af kommunalbestyrelsen. De kan anvende Børne- og Undervisningsministeriets eller de kan udarbejde og godkende deres egen. Undervisningsvejledningen giver inspiration til undervisningen i faget.

Inden for disse rammer er der metodisk og didaktisk frihed til at tilrettelægge undervisningen – med respekt for fagenes forskellighed, elevernes faglige forudsætninger og med fokus på elevens faglige og alsidige udvikling. Med udgangspunkt heri skal undervisningen give eleverne de bedste forudsætninger for faglig fordybelse, overblik og oplevelse af sammenhænge samt mulighed for at tilegne sig de kompetencer, færdigheder og den viden, der ligger i de enkelte fag.

En række fagpersoner fra folkeskolen, professionshøjskoler og faglige foreninger har været centrale i udformningen af læseplaner og undervisningsvejledninger. Børne- og Undervisningsministeriet står for den endelige udformning af materialet.

Aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen

Folkeskoleforligskredsen indgik den 19. maj 2017 en aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen. Aftalen løser bindingerne i Fælles Mål og gør alle færdigheds- og vidensmål i Fælles Mål vejledende. Det har medført en ændring af folkeskoleloven samt en ændring af bekendtgørelserne om Fælles Mål og børnehaveklassen.

Som opfølgning på aftalen har Børne- og Undervisningsministeriet udsendt vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger til folkeskolens fag og obligatoriske emner. Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) er samlet i faghæfter sammen med skolens formål og fagets Fælles Mål.

Folkeskolens formål

---

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Fælles Mål

Indhold

---

1 Fagets formål	7
-----------------	---

---

2 Fælles Mål	8
--------------	---

Fælles Mål efter klassetrin

Efter 7.-8. klassetrin	8
------------------------	---

1 Fagets formål

Eleverne skal i faget billedkunst udvikle kompetencer til at opleve, producere og analysere billeder. Eleverne skal blive i stand til at iagttage, reflektere og bruge billedsprog i kommunikative og innovative processer.

Stk. 2. Eleverne skal i arbejdet med plane, rumlige og digitale billeder tilegne sig færdigheder i og viden om kunst, medier og andre visuelle udtryks- og kommunikationsformer som grundlag for at udtrykke sig gennem billeder og andre visuelle former.

Stk. 3. I faget billedkunst skal eleverne som deltagere i og medskabere af kultur og som del af deres kreative udvikling og æstetiske dannelse udvikle deres kundskaber om kunstens og mediekulturens billedformer, som de fremstår i lokale og globale kulturer.

2 Fælles Mål

Fælles Mål efter klassetrin

Efter 7.-8. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål	
Billedfremstilling	Eleven kan eksperimentere med udtryksformer, teknikker og materialer med vægt på tematisering.		Udtryksformer	
		1.	Eleven kan fremstille billeder med forskellige udtryksformer samt teknikker herunder digitale teknologier.	Eleven har viden om forskellige udtryksformer og teknikker herunder digitale teknologier.
		2.		
Billedanalyse	Eleven kan analysere billeder fra forskellige tidsperioder, kulturer og medier med vægt på nutidige billedudtryk.		Billedgenrer	
		1.	Eleven kan udpege stil- og genretræk fra kunsten og kulturens billeder fra forskellige tidsperioder.	Eleven har viden om stil- og genretræk fra forskellige tidsperioder og kulturer.
		2.		
Billedkommunikation	Eleven kan formidle egne projekter med visuelle udtryk.		Visuel kommunikation	
		1.	Eleven kan planlægge og formidle et budskab med forståelse for afsender og modtagerforhold.	Eleven har viden om forskellige typer af afsender og modtagerforhold.
		2.		

■ Bindende rammer i Fælles Mål   ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Materialer		Skitserere		Eksperimenterere	
Eleven kan udtrykke sig i et bredt udvalg af materialer.	Eleven har viden om et bredt udvalg af materialer.	Eleven kan skitsere og beskrive en visuel proces fra ide til færdigt værk.	Eleven har viden om, hvordan man beskriver en visuel proces.	Eleven kan på baggrund af afprøvninger og eksperimenter træffe begrundede valg i billedfremstillingen.	Eleven har viden om eksperimenterende arbejdsprocesser.
Billedkomposition		Billedfunktion			
Eleven kan skelne mellem forskellige måder at komponere og layoute billed-elementer på.	Eleven har viden om, hvilken betydning komposition og layout har for, hvordan billedudtrykket kan forstås af modtageren.	Eleven kan analysere visuelle fremstillinger med hensyn til funktion og formål.	Eleven har viden om, hvilke funktioner og formål et billede kan have.		
Præsentation					
Eleven kan reflektere over egne billedprocesser og iscenesætte formidlingen af et multimodalt projekt.	Eleven har viden om betydningen af billedmæssige valg og viden om faglige begreber.				

Læseplan

Indhold

---

1 Om læseplanens funktion	13
---------------------------	----

---

2 Læseplanens opbygning	14
-------------------------	----

---

3 Fagets formål og identitet	15
------------------------------	----

---

4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål	17
4.1 Billedfremstilling	18
4.2 Billedanalyse	19
4.3 Billedkommunikation	19

---

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen	20
5.1 Billedfremstilling efter 8. klasses trin	20
5.2 Billedanalyse efter 8. klasses trin	22
5.3 Billedkommunikation efter 8. klasses trin	23

---

6 Tværgående emner og problemstillinger	24
---	----

---

7 Tværgående temaer	25
7.1 Sproglig udvikling	25
7.2 It og medier	26
7.3 Innovation og entreprenørskab	27

1 Om læseplanens funktion

Læseplanen beskriver grundlaget for undervisningen i faget. Læseplanen fortolker forholdet mellem skolens formål, lovens centrale bestemmelser om undervisningens tilrettelæggelse og de fagspecifikke bestemmelser i Fælles Mål.

Fagformålet beskriver, hvordan faget bidrager til at opfylde folkeskolens formål, og angiver den overordnede retning for tilrettelæggelsen af undervisningen i faget. Fagformålet og de underliggende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne er således den overordnede ramme for lærerens overvejelser om tilrettelæggelsen af undervisningen, herunder overvejelser vedrørende valg af undervisningens indhold. Læseplanen udfolder de bindende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne i Fælles Mål, hvor det faglige indhold konkretiseres.

Læseplanen uddyber kompetencemålene og beskriver det indhold og den progression, der skal knytte sig til kompetencemålene med henblik på at give en ramme for lærerens valg af indhold. Læseplanen beskriver de bindende færdigheds- og vidensområder, der ligger under fagets kompetencemål på de enkelte trinforløb. Færdigheds- og vidensområderne angiver i overskriftsform afgørende faglige elementer i arbejdet hen imod at indfri kompetencemålene som udgangspunkt for bestræbelsen på at opfylde fagformålet og skal danne udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen.

2 Læseplanens opbygning

Læseplanen beskriver den overordnede ramme for billedkunstoffaget som valgfag i folkeskolen og giver et indblik i valgfagets kompetenceområder, som de er beskrevet i Fælles Mål for valgfaget billedkunst. Nedenfor følger en kort læsevejledning til læseplanens indhold.

Læseplanen indledes med billedkunstoffagets formål og identitet i **kapitel 3**. I kapitlet beskrives bl.a., hvilke særlige forudsætninger billedkunstoffaget har ift. at kunne opfylde folkeskolens formål og fagets formål. Med afsæt i beskrivelsen af fagformålet præsenteres de grundlæggende idéer med faget og fagets arbejds- og erkendelsesformer.

I **kapitel 4** beskrives valgfagets kompetenceområder og kompetencemål og deres indbyrdes sammenhænge, og hvordan de spiller sammen og kan være svære at adskille i praksis. Til sidst i kapitlet beskrives progressionen først inden for hvert kompetenceområde og herefter på tværs af de tre kompetenceområder.

I **kapitel 5** er der fokus på indholdet i undervisningen via en beskrivelse af hvert enkelt færdigheds- og vidensområde, og hvordan der med afsæt i disse kan arbejdes frem mod det kompetencemål, de er tilknyttet. Desuden er der for hvert kompetencemål og færdigheds- og vidensområde forslag til, hvad undervisningen inden for hvert kompetencemål og færdigheds- og vidensområde kan lede frem mod, dvs. hvad eleverne skal lære.

Kapitel 6 har fokus på, hvordan eleverne kan anvende og udbygge de tilegnede kundskaber og færdigheder fra undervisningen i billedkunst i tværfaglige emner og problemstillinger.

Læseplanen afsluttes med **kapitel 7**, der har fokus på, hvordan billedkunstoffaget og de tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab kan anskues.

3 Fagets formål og identitet

Valgfaget billedkunst er et toårigt valgfag i folkeskolen, som skolerne kan vælge at udbyde. Valgfaget afsluttes med en obligatorisk prøve i 8. klasse. Undervisningen består af ét trinforløb. Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation.

Fagets formål

Eleverne skal i faget billedkunst udvikle kompetencer til at opleve, producere og analysere billeder. Eleverne skal blive i stand til at iagttage, reflektere og bruge billedsprog i kommunikative og innovative processer.

Stk. 2. Eleverne skal i arbejdet med plane, rumlige og digitale billeder tilegne sig færdigheder i og viden om kunst, medier og andre visuelle udtryks- og kommunikationsformer som grundlag for at udtrykke sig gennem billeder og andre visuelle former.

Stk. 3. I faget billedkunst skal eleverne som deltagere i og medskabere af kultur og som del af deres kreative udvikling og æstetiske dannelse udvikle deres kundskaber om kunstens og kulturens billedformer, som de fremstår i lokale og globale kulturer.

Billeder er en uundværlig del af menneskers liv, hvor alt fra aktivitet, udtryk og kommunikation via de sociale medier til nyheder og videnskabelig formidling udbredes visuelt, omgående og på tværs af sproggrænser. Begivenheder, vi før delte ansigt til ansigt med nære bekendte, bliver nu offentlige, og det bringer os tættere på hinanden, men på en anden måde end tidligere. Eleverne møder billeder, som vækker følelser, gør indtryk og åbner deres øjne for nye måder at opleve og forstå virkeligheden på. Billeder kan give en konkret fremstilling af komplekse sammenhænge og hjælper på den måde til at strukturere store mængder viden.

For at kunne navigere i og afkode den billedkultur, eleverne hver dag er en aktiv del af, er det vigtigt, at undervisningen i billedkunst udvikler elevernes æstetiske dannelse forstået som evnen til at arbejde praktisk, kreativt og kritisk reflekterende med billedsprogets udtryks- og kommunikationsformer. Med en aktiv og bevidst tilgang til billeder og den visuelle kultur får eleverne kompetencer i at være deltagere i og medskabere af den billedkultur, de selv er en del af.

Billedkunst bidrager med sin særlige faglighed og sine særlige metoder og arbejdsformer til skolens dannelsesopgave. Den "kreative udvikling" og den "æstetiske dannelse" er nødvendige elementer i "elevens alsidige udvikling". I undervisningen i billedkunst arbejdes der med at udtrykke sig i billeder ved hjælp af praktiske kundskaber og viden om billeder. Disse kompetencer bidrager til elevernes alsidige udvikling og dannelse og hjælper dem til at kunne udtrykke sig præcist og konkret med praktiske eksempler. De styrker tillige elevernes tillid til egne muligheder og deres baggrund for at tage stilling og handle i en kompleks og foranderlig verden, hvor kommunikation i høj grad foregår med billeder.

Gennem undervisningen i billedkunst udvikles praktiske og tekniske færdigheder samt kompetencer til at give udtryk for forestilling og fantasi gennem forskellige udtryksformer. Materialer, redskaber, teknikker og udtryksformer skaber rammerne for oplevelse, fordybelse og virkelyst. Herigennem bliver elevernes glæde ved at opleve, fremstille og forstå billeder styrket.

Kompetencer i billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation er nødvendige for at løse opgaver og udfordringer i et moderne samfund. Gennem undervisningen i fagets kompetenceområder styrkes elevernes evne til at selektere og reflektere over egne og andres billeder. Eleverne kommunikerer visuelt og bliver herigennem klogere på sig selv og andres livsverden. Det styrker samtidig elevernes deltagelsesmuligheder som medskabere af den omgivende billedkultur og dermed deres almene dannelse.

Gennem fordybelse i billedkunst oplever eleverne glæden ved at beskæftige sig med praktisk billedarbejde og ved at fuldføre processer, der leder frem mod et færdigt værk. Det giver eleverne personlig værdi at mestre både viden og færdigheder inden for kompetenceområderne i billedkunst.

Billedkunst er et praktisk fag, hvor praksisfaglighed spiller en central rolle. Der er en kropslig tilgang til indholdet i undervisningen, hvor håndværksmæssige færdigheder, materialekendskab og forskellige udtryksformer i billedfremstillingen indgår i en vekselvirkning mellem teori og praksis. I denne proces oplever eleverne, at de kan skabe noget selv, at de giver form til et indhold, og at de samtidig deltager i en nutidig og historisk billedkultur.

Der arbejdes med metoder, som er vigtige i senere praktisk og teoretisk videreuddannelse. Med udviklingen af praksisviden, som omfatter såvel viden om teknikker og billeder som viden om, hvordan forskellige billedhandlinger udføres, gives der muligheder for, at eleverne kan arbejde i dybden med deres viden om verden, således som de erfarer den i skolen som helhed, i deres fritid og i samfundet.

Det brede billedbegreb

Gennem undervisningen i billedkunst arbejdes der med billeder forstået i ordets bredeste forstand også kaldet det brede billedbegreb, der omfatter alle billedtyper, dvs. både plane og rumlige billeder såsom tegning, grafik og maleri, rumlige billeder såsom skulpturer og installationer samt digitale billeder såsom video, hjemmesider og computerspil. I billedkunst spiller elevernes egne tanker og udsagn en vigtig rolle, og eleverne lærer at udtrykke de tanker og følelser, som optager dem, ved hjælp af billeder. I denne sammenhæng betyder billeder primært alle visuelle udtryk, som er lavet af mennesker med det formål at kommunikere og udtrykke sig om noget.

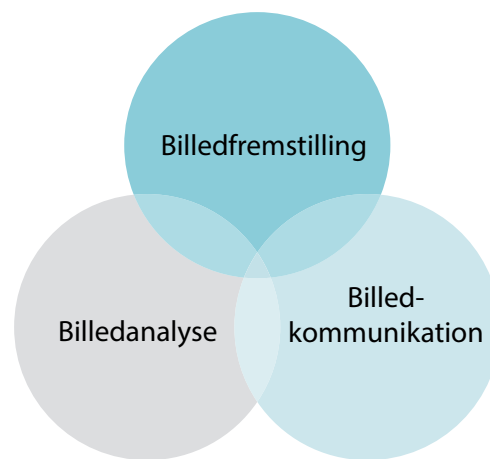
4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål

Fælles Mål i billedkunst består af tre kompetenceområder med tilhørende kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Kompetenceområderne og deres indbyrdes sammenhæng er gengivet i figur 1.

Figur 1: Kompetenceområderne i billedkunsthaget

Undervisningen bygger på en trekant af praktisk billedarbejde, billedanalyse og billedkommunikation. De tre kompetenceområder kan ses som forskellige områder i en samlet billedproces. Kompetenceområderne er indbyrdes afhængige og indgår altid på forskellige måder og med forskellig vægt. Samlet set beskriver kompetencerne i billedkunst en praksisfaglighed, som bygger på evnen til at anvende færdigheder og viden i konkrete praktiske sammenhænge.

Oversigt over valgfagets kompetenceområder og kompetencemål

Kompetenceområde	Kompetencemål efter 8. klasses trin
Billedfremstilling	Eleven kan eksperimentere med udtryksformer, teknikker og materialer med vægt på tematisering.
Billedanalyse	Eleven kan analysere billeder fra forskellige tidsperioder, kulturer og medier med vægt på nutidige billedudtryk.
Billedkommunikation	Eleven kan formidle egne projekter med visuelle udtryk.

Kompetenceområderne er en videreførelse af kompetenceområderne fra det obligatoriske forløb. På baggrund af de praktiske og visuelle kompetencer, som eleverne har erhvervet i det obligatoriske forløb i 1.-6. klasse, videreudvikles elevernes praktiske viden, færdigheder og kompetencer.

I valgfaget arbejder man fortsat med billedeksperimenter ud fra et tema, men det præciseres, at eksperimenterne starter med skitser og tager udgangspunkt i udtryksformer, teknikker og materialer. Der arbejdes med at klargøre, hvilke valgmuligheder der er inden for de tre kategorier, og resultaterne af de trufne valg gøres til genstand for refleksioner i billedsamtaler.

4.1 Billedfremstilling

I billedfremstilling videreudvikles de erfaringer og den viden, som eleverne har tilegnet sig gennem det praktiske og billedskabende arbejde i det obligatoriske forløb. Der lægges vægt på at udvikle et nuanceret udtryk, hvor eleverne opmuntres til at undersøge og eksperimentere med kendte og nye teknikker, udtryksformer og materialer. Eleverne præsenteres for et bredt udvalg af billeder, temaer og teknikker, herunder billeder fra samtidskunsten, og forskellige kulturer. I billedfremstilling er det lærerens opgave at rammesætte opgaver, som animerer eleverne til at arbejde undersøgende og eksperimenterende. Der arbejdes med eksperimenterede processer, der skitseres, og der dokumenteres, og kombinationen af udtryksformer, materialer og genrer er en væsentlig del af processen. Der eksperimenteres med at skabe æstetisk tilfredsstillende udtryk, som dels afspejler elevernes intentioner, dels er forståelige for de øvrige elever og dels har en særlig kvalitet. Denne kvalitet kan være enkelhed eller kompleksitet, ro eller voldsomhed m.m. Lærerens rammesætning af opgaven er et vigtigt pejlemærke i kriterierne for vurdering af kvalitet i både proces og færdigt billedudtryk.

4.2 Billedanalyse

I billedanalyse videreudvikles de erfaringer og den viden, som eleverne har tilegnet sig i det obligatoriske forløb. Der arbejdes fortsat med at forstå billeder i den sammenhæng, de opleves i. I valgfaget åbnes der for fordybelse i den tid og den kultur, billedet er blevet til i, og der arbejdes videre med, at eleverne oplever, analyserer, fortolker og vurderer egne og andres billeder, og der lægges vægt på, at eleverne kan begrunde valg i egen billedproces. Der fokuseres på, at eleverne får en forståelse af, hvordan billeders funktion i forskellige tidsperioder, kulturer og medier har indflydelse på vores forståelse af billeder i dag.

Billedanalyse er en integreret del af undervisningen fx som optakt til et billedprojekt, i samtalen med eleverne under deres billedfremstilling, ved besøg på kunstudstillinger, ved fremlæggelser af elevernes billedprojekter og ved udstillinger. Gennem arbejdet med billedanalyse udbygges elevernes fagsprog, så de kan føre en samtale med hinanden og planlægge større projekter, som også kan rettes mod det omgivende samfund. Gennem fx indbyrdes samtaler kan eleverne opnå forståelse af, hvor forskelligt billeder opfattes af forskellige individer.

4.3 Billedkommunikation

I valgfaget arbejdes der fortsat med at have en hensigt med det, man udtrykker. Der lægges større vægt på, at billedarbejdet munder ud i formidlingen af et visuelt projekt. Et projekt kan være, at eleverne undersøger noget bestemt med deres billeder, eller at der eksperimenteres for at opnå en billedvirkning, men der kan også være tale om, at eleverne har en intention om at nå en målgruppe med deres billedarbejde, og at arbejdet foregår i samarbejde med andre elever. Der lægges vægt på, at eleverne udvikler deres kommunikative kompetencer, så de bliver i stand til at formidle egne billedprojekter for andre i både fysiske og digitale miljøer. Der kan fx indtænkes en modtager og en konkret situation, hvor billedkommunikation opleves som relevant. På den måde kan der arbejdes med at omsætte elevernes kundskaber til realistiske erfaringer i praktiske møder. Et vigtigt led i dette arbejde er, at eleverne sætter sig ind i modtagerens behov, og at eleverne finder et for dem selv tilfredsstillende visuelt udtryk, som også kan nå deres modtager. Valgfaget leder frem mod, at eleverne bliver i stand til at kunne præsentere og formidle et færdigt billedprojekt, hvor de fx kan begrunde og forklare, hvordan de er nået frem til det endelige udtryk.

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen

De tre kompetenceområder billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation er inddelt i færdigheds- og vidensområder, som er beskrevet enkeltvis nedenfor. Kapitlet indledes med en overordnet beskrivelse af undervisningen i valgfaget billedkunst på tværs af kompetenceområder. Desuden er det beskrevet, hvordan der inden for hvert enkelt færdigheds- og vidensområde kan arbejdes frem mod det kompetencemål, som de er tilknyttet. Overordnet understøtter de tre kompetenceområder samlet set forløbet i en billedskabende proces. Der er hovedvægt på billedfremstilling i faget, men kommunikation og analyse er centrale elementer med eksempler på følgende spørgsmål, som eleverne kan stille sig: Hvad vil jeg formidle? Til hvem og hvordan? Og hvordan skal det i sidste ende præsenteres? Fra billedanalyse hentes spørgsmålene: Hvad skal billedet kunne? Hvilken genre vil jeg lægge mig op ad? Og hvordan skal det komponeres?

Understøttet af disse refleksioner kan der arbejdes med en skitseproces, som gør idéerne mere konkrete. Skitserne bygger på et omfattende kendskab til forskellige udtryksformer og materialer. Ud fra dette kendskab kan de konkrete billedeksperimenter starte inden for de mest hensigtsmæssige udtryksformer og med nytænkende materialeundersøgelser. Eksperimenter veksler med evaluerende billedsamtaler, hvor eleverne får støtte til at udvikle deres idéer og intentioner frem mod den endelige præsentation af det praktiske billedarbejde.

I det følgende afsnit uddybes det, hvordan kompetenceområderne skaber rammerne for processerne i billedfremstillingen og forståelsen af de billedskabende og kommunikerende processer.

5.1 Billedfremstilling efter 8. klassesettrin

Oversigt over kompetencemål og færdigheds- og vidensområder inden for kompetenceområdet billedfremstilling

	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder
Efter 8. klassesettrin	Eleven kan eksperimentere med udtryksformer, teknikker og materialer med vægt på tematisering.	Udtryksformer. Materialer. Skitser. Eksperimenter.

I billedfremstilling videreudvikles de færdigheder og den viden, som er tilegnet i det obligatoriske forløb. Der arbejdes eksperimenterende med skitser, udtryksformer, teknikker og materialer, som sætter eleverne i stand til både at arbejde selvstændigt eksperimenterende og indgå i større samarbejdsprojekter i og uden for skolen fx ifm. temauger og åben skole-projekter. Der arbejdes med begrundelser af valg og fravalg i billedprocesser. Med udgangspunkt i et tema vælges, hvilke udtryksformer, teknikker eller materialer, der er relevante.

Færdigheds- og vidensområderne i billedfremstilling indeholder et hvad og et hvordan:

- **Hvad** handler om udtryksformer og materialer, og pointen her er at sikre en bredde, så eleverne stifter bekendtskab med et alsidigt udvalg af teknikker, redskaber, materialer og udtryksformer.
- **Hvordan** handler om vejen fra skitse til færdigt værk gennem eksperimenter, hvor der arbejdes med at formulere valgmuligheder og begrunde valg.

Færdigheds- og vidensområderne i billedfremstilling indeholder elementer, som fra skitse til eksperiment beskriver billedfremstillingsprocessen. Der eksperimenteres med udtryksformer og med materialer og de dertilhørende teknikker. Kompetenceområderne billedanalyse og billedkommunikation er også vigtige for billedfremstillingsprocessen. Med områderne fra billedkommunikation gør eleverne sig overvejelser over billedernes indhold, hvem de henvender sig til, og hvordan billedernes udformning skal være, for både at realisere elevernes intentioner og nå de mennesker, de henvender sig til. Og med begreber fra billedanalyse får eleverne kundskaber om billedernes mulige funktioner, om kompositoriske valg, og om hvilken genre de vil udtrykke sig inden for. Det praktiske arbejde med billedfremstilling vejer tungest, og de øvrige kompetenceområder understøtter dette arbejde.

Udtryksformer

Der arbejdes dels med kendte udtryksformer såsom tegning og grafik, maleri og collage, skulptur og arkitektur og digitale billeder, dels med samtidskunstens sammensatte og idébaserede udtryksformer. Udtryksformerne kan deles op i plane, rumlige og digitale billeder, men forskellige genrer såsom tegneserier, video eller digitale collager kan også bruges som kategorier. Der arbejdes undersøgende, og resultaterne kan få en åben æstetisk udformning. Sporene kan efter håndens arbejde og fremstillingsprocessen være tydelige og udtryksbærende, eller de skal være usynlige og udtrykket kan være neutralt. Der kan arbejdes med forestillende billeder eller abstrakte billeder og med at kombinere forskellige udtryksformer med billeder såsom musik, lyd og tekst.

Materialer

Eleverne bruger kendte materialer, og læreren præsenterer dem for nye materialer, som indgår i undersøgelser af nye udtryksmuligheder. Elevernes opfattelser af, hvad materialer kan anvendes til i et billedprojekt, udfordres. Fx hvordan hverdagsting og hverdagsmaterialer kan anvendes til skulpturarbejde, og hvordan tape kan bruges i en grafisk proces. Gennem mødet mellem materialers udtryksmuligheder og elevernes idéer bliver eleverne i stand til at foretage kvalificerede og begrundede materialevalg. De håndværksmæssige færdigheder øves. Eleverne får viden om forskellige redskaber samt praksiserfaring med, hvordan de kan bruges, hvad enten der er tale om et billedprogram eller en akvarelpensel. De håndværksmæssige færdigheder giver kompetencer til at vælge udtryksformer, der egner sig til indhold og situation, idet eleverne får erfaring med forskellige materialer.

Skitsere

Der arbejdes med skitser og idéer til udformning af billedprojekter. Det kan være i form af skitsetegninger, fotos, billedinspiration fra internettet eller museumsbesøg. Skitsering handler ligeledes om at dokumentere billedprocessen fra idé til færdigt værk. Skitser er for eleverne en metode til at fastholde overvejelser. Ved fremlæggelsen af det færdige værk kan processen visualiseres ved hjælp af fx skitsebøger, portfolioer, plancher og digitale præsentationer. Skitserne kan suppleres med skrevne noter.

Eksperimentere

Det er gennem kreative eksperimenter, at eleverne opdager nye veje at gå i billedfremstillingen. Der er en progression fra undersøgelse af materialers potentialer til eksperimenter, som er styret af intentioner om, hvad billedarbejdet skal føre til. Der kan eksperimenteres

med form, farve, komposition og materialer og med forskellige teknikker og genrer. Intentionerne bliver mere præcise, jo flere undersøgelser og eksperimenter eleverne foretager. Eksperimenter er en metode til at generere nye udtryk i billedarbejdet, og den kreative proces er kendetegnet ved en legende og åben tilgang, og ved at resultatet af eksperimentet og undersøgelsen ikke kendes på forhånd.

5.2 Billedanalyse efter 8. klassetrin

Oversigt over kompetencemål og færdigheds- og vidensområder inden for kompetenceområdet billedanalyse

	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder
Efter 8. klassetrin	Eleven kan analysere billeder fra forskellige tidsperioder, kulturer og medier med vægt på nutidige billedudtryk.	Billedgenrer. Billedkomposition. Billedfunktion.

Billedanalyse omfatter tre færdigheds- og vidensområder bestående af billedgenrer, billedkomposition og billedfunktion. I billedanalyse arbejdes der med at udvide og nuancere elevernes kendskab til forskellige tidsperioder, kulturers og mediers billeder og deres kendskab til genrer og stilarter. Eleverne får her mulighed for at opbygge forståelse af, hvordan indhold, form, materialer, teknik og funktion i billeder åbner for forståelsesmuligheder af både egne og andres billeder. Billedanalyse er en integreret del af elevernes praktiske billedfremstilling, hvor de i billedprocessen forholder sig til genrer, komposition og funktion. Der kan arbejdes med, at eleverne bliver i stand til at fortælle om deres intentioner med deres billedarbejde med brug af faglige begreber og til at evaluere, hvor langt de er nået ift. at realisere dem.

Billedgenrer

Der arbejdes med, hvilke forventninger og konventioner der knytter sig til forskellige billedgenrer, og denne viden kan danne udgangspunkt for billedsamtaler i processen med henblik på en stillingtagen til, i hvor høj grad og hvordan billedarbejdet skal lægge sig op ad en genre. Man kan her vælge de billedgenrer, som eleverne føler sig knyttet til, såsom videoer og blogs på internettet eller spiluniverser, og man kan ofte finde beslægtede motiver i kunsthistorien. Dermed kan elevernes horisont udvides, og de kan få forståelse af forskelle og ligheder på tværs af tid og sted.

Billedkomposition

Billedkomposition handler om, hvordan man organiserer billedets virkemidler. I todimensionelle billeder kan man se på, om der er balance eller ubalance mellem billed-elementer, hvordan formerne refererer til hinanden, og hvordan farverne står ift. hinanden. I skulptur kan man arbejde med skulpturens syntaks. Film har egne organiseringsprincipper, og det samme har tegneserier. Hjemmesider har navigationselementer og elementer, som har forskellig appel. Mediernes billeder er layoutet i forhold til målgruppe og hensigt. Samtidskunst vil ofte have betydninger på flere niveauer. Der arbejdes med at analysere billeder og andre visuelle fremstillinger mhp. at kunne samtale om en billedkomposition eller et layout og mhp. anvendelse i eget praktiske billedarbejde.

Billedfunktion

Der arbejdes med at reflektere over den funktion, billeder har såvel i kunstverdenen som i medierne. Der kan ses på de situationer, billeder indgår i, og reflekteres over, hvordan opfattelserne af billederne kan forandres, hvis de opleves i andre situationer. Denne viden kan lægges til grund for samtaler om, hvilke funktioner eleverne ønsker, at deres billeder skal have, og dermed også mulige begrundelser for elevernes valg i billedprocesserne.

5.3 Billedkommunikation efter 8. klassetrin

Oversigt over kompetencemål og færdigheds- og vidensområder inden for kompetenceområdet billedkommunikation

	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder
Efter 8. klassetrin	Eleven kan formidle egne projekter med visuelle udtryk.	Visuel kommunikation. Præsentation.

Billedkommunikation har to færdigheds- og vidensområder bestående af visuel kommunikation og præsentation. En central del af valgfaget handler om at arbejde med at iscenesætte en formidling af elevernes billedprojekter, hvor forskellige modtagere kan overvejes, og hvor der kan reflekteres over, hvordan man kan rette sit billedarbejde mod en modtagergruppe. Der kan være tale om fysiske og virtuelle udstillinger på skolen og dens hjemmeside eller en event i lokalområdet. Der kan arbejdes med at kombinere tekster, billeder og lyd i et forståeligt udtryk eller layout og med at forholde sig til, hvordan et billedindhold kan kommunikeres i en bestemt kontekst.

Visuel kommunikation

I arbejdet med fx at fremstille en plakat med et bestemt budskab er det vigtigt, at eleverne får forståelse af, hvem det er, plakaten skal henvende sig til, altså modtageren, og hvem afsenderen af plakaten er. Er det fx skolen eller eleverne selv? Det kan være en plakat om skolens markedsdag, en videoblog om et tematisk indhold, et sæt piktogrammer til skiltning på skolen eller et bud på en etiket til en ny læskedrik i samarbejde med fx en virksomhed eller en forening.

Præsentation

Elevernes præsentation af billedprojekter er en vigtig del af billedkunstundervisningen. Det er her, der kan arbejdes med respons på elevernes arbejde, og om elevernes billedudtryk virker efter hensigten. Eleverne erfarer, at deres billedprojekt kan bruges og forstås af andre. Der kan eksperimenteres med iscenesættelse af formidlingen af et multimodalt projekt, hvor fx tekst, lyd, bevægelse og film kan indgå. Eleverne får viden om betydningen af visuelle og æstetiske greb samt billedmæssige valg og fravalg i arbejdet med formidling. Præsentationerne, hvor eleverne med fagterminologi mundtligt formidler refleksioner over egen proces i billedfremstillingen, kan være for valgholdet, for hele skolen eller for forældrene.

6 Tværgående emner og problemstillinger

I kapitlet gøres der rede for, hvordan eleverne kan anvende og udbygge de tilegnede kundskaber og færdigheder fra undervisningen i billedkunst gennem undervisningen i tværfaglige emner og problemstillinger.

Elevernes erfaringer med både praktisk og teoretisk billedarbejde i billedkunst giver dem gode forudsætninger for at tænke og arbejde kreativt. De arbejdsmetoder og udtryksformer, eleverne har stiftet bekendtskab med i undervisningen, er direkte anvendelige, når eleverne deltager i tværgående emner. I billedkunst lærer eleverne at få idéer og finde løsninger på, hvordan de kan visualisere de forestillinger, de har. At kunne skitsere sin idé er altid relevant ift. at få andre til at forstå idéen.

Har skolen fx en temauge, kan valgholdselever arbejde med, hvordan man kan arbejde med udfordringer i samtiden såsom efterladt plasticaffald i naturen, ved at organisere det indsamlede materiale som en skulptur eller en installation på skolen eller på byens gågade. Værket kan være med til at skabe diskussion i lokalområdet. Der kan trækkes på kunstneriske forbilleder og kendskab til forskellige teknikker, når man bygger med materialet plastic.

På alle klassetrin arbejdes der med fremlæggelser af forskellige emner, hvor billeder og det grafiske layout meget ofte spiller en vigtig rolle i fremlæggelserne. Det kan være plancher, PowerPoint-præsentation, billedfortællinger med tekst mv. I disse sammenhænge har eleverne brug for alle tre kompetenceområder i billedkunst. Det kan fx handle om:

- At kunne udvælge billeder på internettet med et relevant indhold og ordentligt pixelformat.
- At kunne layoute en planche med billeder og tekst i et format, så publikum kan forstå temaet og læse planchen på afstand.
- At kunne udarbejde en PowerPoint-præsentation, der både i farvevalg, billedvalg og layout fremstår gennemtænkt ift. det, eleverne vil kommunikere.
- At kunne illustrere det, teksten handler om, i en billedfortælling fx henvendt til børnehaveklassen.

Elevernes praktiske og kreative færdigheder, som de har udviklet i billedkunstudervisningen, og deres viden fra billedkunstoffets øvrige stofindhold har således direkte transferværdi til forskellige tværfaglige sammenhænge i og uden for skolen.

7 Tværgående temaer

I det følgende gives en kort beskrivelse af de overordnede rammer for arbejdet med de tværgående temaer: sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab. Det indebærer overvejelser om de udfordringer og muligheder, billedkunst rummer, for at arbejde med temaerne og overvejelser om, hvilke konsekvenser det bør have for tilrettelæggelsen af undervisningen.

I billedkunst indgår alle tre temaer som en del af fagets formål, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Sproglig udvikling i billedkunst handler primært om, at eleverne udvikler deres ordforråd inden for faget og kan anvende relevante fagbegreber i billedsamtaler og præsentationer af deres værker. It og medier har egne kompetencemål på det obligatoriske fag, og det indgår som et skitserings- og kommunikationsværktøj integreret i undervisningen. I fagets formål fremgår det ligeledes, at billedsproget bruges i kommunikative og innovative processer.

7.1 Sproglig udvikling

I billedkunstundervisningen kan sproglig udvikling indgå som de fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: tale, lytte, læse og skrive, men også som et nonverbalt billedsprog, der er hele essensen af faget. Nedenfor fokuseres der specifikt på de fire dimensioner, da billedsproget er beskrevet og udfoldet i de foregående afsnit.

Tale

I billedkunst er billedsamtalet en central del af undervisningen. For at eleverne kan samtale om og reflektere over eget og andres billedarbejder, er det vigtigt, at læreren i sin undervisning opøver elevernes kendskab til faglige begreber i faget. For at kunne deltage i samtalen om billeders indhold, komposition og funktion skal eleverne lære væsentlige fagudtryk og begreber såsom collage og overlapninger, forgrund, konturstreg og skravering, lag og pixel. Det er ligeledes vigtigt i billedsamtalet, at eleverne lærer at stille åbne spørgsmål som fx: Hvordan kan det være, at du brugt farven rød og ikke blå? En del af samtalen er også at kunne lytte til hinanden og at kunne stille åbne spørgsmål.

Lytte

Når eleverne introduceres til nye opgaver i faget, er det vigtigt i billedkunst såvel som i andre fag at lytte opmærksomt til lærerens introduktion til nye emner eller instruktioner, idet der her anvendes fagudtryk og begreber, som eleverne skal anvende ifm. egne fremlæggelser af deres projekter. Eleverne skal samtidig også være gode lyttere i billedsamtalet om egne og andres billeder.

Læse

I billedkunst handler det først og fremmest om at lære eleverne at kunne læse billedsproget. Billedsproget er i lighed med tale og skriftsprog en udtryksform, hvor billeder understøtter og understøttes af tale og skriftsprog. At læse billedsprog handler om at kunne forstå billeders måder at formidle et budskab på og kunne se forskelle mellem ords og billeders udtrykspotentialer. I billedkunst kan der læses tekster med det formål at kunne omsætte det til billeder. Det kan være en talemåde eller et eventyr, som skal udtrykkes i et billede eller en tegneserie. I forbindelse med at søge relevant viden om en kunstner eller forklaring på fagbegreber er læsning en forudsætning. En særlig udfordring er at kunne søge oplysninger digitalt, hvor sproget ofte er engelsk.

Skrive

At skrive i billedkunst kan være, at eleverne skriver små tekster til deres udstillinger, skriver post-its til hinanden med spørgsmål til billedsamtaler og arbejder med logbog med skitser og skriftlige refleksioner over egen proces i billedarbejdet. Hvilke udfordringer var der undervejs? Hvad har jeg lært, som jeg ikke kunne før? At arbejde med logbog i faget kan med fordel anvendes som afslutning på et forløb.

7.2 It og medier

It og medier er en stor ressource for billedkunstundervisningen og anvendes ifm. mange sider af faget. Helt fra 1. klasse arbejdes der med digitale billeder og medier. It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger

I billedkunst arbejdes med digitale billeder, som eleverne kan møde på internettet. I forbindelse med især de indledende og undersøgende faser i planlægningen af et projekt kan eleverne anvende internettet til at indsamle og udvælge information. Her skal eleverne være opmærksomme på ophavsrettigheder og hjemmesiders sikkerhed. På de sociale medier kan det undersøges, hvordan billeder indgår i børns, unges og voksnes identitetsdannelse.

Eleven som analyserende modtager

Gennem analyse af egne og andres visuelle udtryk kan eleverne tilegne sig viden om billedgenrer og virkemidler. Tilbagevendende analyse af egne billedproduktioner kan styrke en målrettet progression i den samlede billedkommunikation. I denne proces kan analyse af andres billeder bidrage til at perspektivere nye muligheder i egne billeder.

Eleven som målrettet og kreativ producent

I billedkunst arbejdes med at fremstille digitale billeder og med at skabe en udstilling i et digitalt miljø. Eleverne kan bruge digitalt udstyr til produktionen, og der kan eksperimenteres med at bearbejde analoge processer digitalt.

Eleven som ansvarlig deltager

Under produktionen kan eleverne samarbejde ved brug af fx kollaborative værktøjer på forskellige platforme. I forbindelse med publicering eller udstillinger kan eleverne udgive deres billeder på platforme med begrænset brugeradgang, hvor fx kommentarfunktioner, chatkanaler og vurderingstilkendegivelser kan skabe kommunikation og videreudvikling af det færdige produkt. Det er centralt, at eleverne arbejder med de sociale medier på baggrund af samtaler omkring etiske retningslinjer for eksempelvis gensidig sparring og vurderingstilkendegivelser.

7.3 Innovation og entreprenørskab

Undervisningen i billedkunst har fokus på elevernes arbejde med at tænke kreativt og handle innovativt på baggrund af egne idéer. Billedkunst er bygget op omkring en række fremstillingsforløb med et klart fokus på proces, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne arbejder med at udvikle mange idéer i en kreativ proces, som løbende skal prioriteres og realiseres. Gennem det kontinuerlige arbejde med visuelle udtryk opnår eleverne tillid til egne verbale såvel som visuelle kommunikationsevner. Dette kan fx være i arbejdet med mindre projekter henvendt til andre mennesker i og uden for skolen. Ved fx at udstille egne billeder uden for skolen arbejder eleverne med omverdensforståelse.

Arbejdet med visuelle udtryk giver mange muligheder for at involvere skolen, forældrene og lokalmiljøet. Eleverne skal opnå visuelle handlekompetencer ved at opleve, hvordan deres billedarbejde gennem planlægning, udførelse og evaluering kan skabe værdi for andre mennesker. Ved at henvende sig til andre mennesker med deres billedarbejde får eleverne udfordringer, som fremmer deres evne til at finde kreative problemløsninger. Elevernes personlige indstilling er ligeledes en vigtig medspiller i innovative og entreprenante processer, hvor det at turde eksperimentere og tro på sine idéer samt evnen til at møde modstand er vigtige forudsætninger.

En af udfordringerne er at sætte sig ind i modtagerens behov, hvad enten der er tale om en udsmykning eller en fremstilling af visuel skiltning. Dette kræver ofte, at eleverne skal forstå forskellige kulturelle sædvaner og koder. I arbejdet med billedkommunikation kan eleverne inddrage og udvikle deres omverdensforståelse ved bl.a. at vurdere egne visuelle udtryks bæredygtighed og relevans.

Undervisningsvejledning

Indhold

---

1 Om undervisningsvejledningen	31
<hr/>	
2 Elevernes alsidige udvikling	32
<hr/>	
3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen	34
3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen	34
3.2 Gennemførelse af undervisningen	35
<hr/>	
4 Forholdet mellem kompetencer og indhold	40
4.1 Kompetenceområdet billedfremstilling	40
4.2 Kompetenceområdet billedanalyse	42
4.3 Kompetenceområdet billedkommunikation	44
<hr/>	
5 Almene temaer	45
<hr/>	
6 Tværgående emner og problemstillinger	46
<hr/>	
7 Tværgående temaer	47
7.1 Sproglig udvikling	47
7.2 It og medier	48
7.3 Innovation og entreprenørskab	48
<hr/>	
8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger	49

1 Om undervisningsvejledningen

Undervisningsvejledningen giver information, støtte og inspiration til at kvalificere de mange valg, som læreren i samarbejde med sin leder og sine kolleger træffer i sin praksis. Den informerer om de bestemmelser i folkeskoleloven og i Fælles Mål, som vedrører undervisningen i faget, og den støtter ved at forklare og eksemplificere centrale dele af fagets indhold.

Endelig giver undervisningsvejledningen inspiration til og understøtter tilrettelæggelsen af undervisningen i faget ved at beskrive forskellige mulige valg i tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. I forbindelse med disse beskrivelser bidrager den til at synliggøre forskellige veje i tilrettelæggelsen af undervisningen bl.a. ved at lægge op til diskussion af potentialer og begrænsninger i forskellige former for undervisningspraksis.

2 Elevernes alsidige udvikling

Billedkunst er et praktisk fag, hvor eleverne i kompetenceområdet billedfremstilling bruger visuelle skildringsformer til at forstå og beskrive den verden, de lever i. Billedarbejdet italesættes ved hjælp af begreber fra kompetenceområdet billedanalyse, og hele situationen, som billedarbejdet foregår i, medtænkes i kompetenceområdet billedkommunikation. De tre kompetenceområder giver forskellige måder at forstå billedprocesserne og resultaterne på og lægger op til en alsidig udvikling hos eleverne, da de skiftevis arbejder praktisk, analytisk og kommunikerende i den samme fremstillingsproces. I valgfaget billedkunst i 7.-8. klasse trækker eleverne på deres erfaringer fra billedkunst på 1.-6. klassetrin. Eleverne har således et grundlæggende fundament, som giver dem et godt afsæt ift. at foretage forskellige valg i deres billedprojekter.

I såvel skitsearbejde som eksperimenter arbejdes der med at udvikle idéerne med billedprojekterne. Idéerne udveksles mellem eleverne indbyrdes og udvikles gennem eksperimenter samt valg og fravalg. I denne proces udvikles arbejdsmetoder og øvelse i at træffe beslutninger, som kan støtte eleverne i deres videre uddannelsesforløb. Det praktiske arbejde giver eleverne tillid til egne færdigheder, og eleverne styrkes i både selvstændigt arbejde og samarbejde.

Udtryksformerne er mangfoldige, fx tegning, maleri, skulptur, arkitektur, grafiske og digitale billeder samt video. Virtual reality og 3D-print m.m. er også muligheder, hvis der er adgang hertil. Hver af disse udtryksformer giver eleverne mulighed for at præsentere særlige forståelser og udtryk.

Når eleverne udtrykker sig i billeder, får de ordnet deres viden om verden på en overskuelig måde, fordi billeder og visuelle udtryk giver en enkel og konkret basis for tænkningen.

Elevernes oplevelse er med til at forme erkendelsen af omverdenen på en levende måde. Det engagement, eleverne lægger i arbejdet med at omsætte idéer til billeder, aktiverer elevernes følelser, og engagementet styrker læring og hukommelse.

At skabe sit eget billedudtryk giver en positiv indstilling til læring og en tillid til egne kompetencer. I arbejdet forenes sanseindtryk, tanker, følelser og færdigheder i én og samme proces, og det giver en alsidig og helhedsbetonet læring. I de æstetiske læreprocesser udfordrer eleverne deres færdigheder i bestræbelserne på at blive dygtigere, samtidig med at de bearbejder deres idéer, så andre mennesker kan forstå dem.

Når idéer og muligheder når hinanden, opleves arbejdet som en succes, og eleverne oplever virkelyst og styrkede handlekompetencer.

Eleverne opnår praksisviden om verden gennem arbejdet med materialer, teknikker og redskaber, men opnår også procesviden om, hvordan man kan gennemføre praktiske processer. Gennem arbejdet præsenteres eleverne for viden om billeder fra kunsten og den visuelle kultur, og de får viden om sig selv som billedmagere og iagttagere.

Eleverne udvikler sig alsidigt ved at udtrykke sig visuelt og ved at omsætte deres viden frem og tilbage mellem tanker, fantasi og billeder. Når eleverne omsætter fantasi, oplevelser og forestillinger til billeder, sker der en forståelse og en reformulering, og læringen sker netop, ved at eleverne visualiserer et indtryk eller en idé. I billedkunst omdanner eleverne stoffet ud fra deres egen forståelse, og resultatet af læringen udtrykkes håndgribeligt og synligt. Dette kan give en følelse af mestring, som styrker elevernes selvtillid.

Æstetiske læreprocesser

Æstetiske læreprocesser er læring gennem undersøgende processer, fantasi m.m., hvor læringen sker gennem krop, hoved og hænder. Æstetiske læreprocesser foregår i en vekselvirkning mellem sanseindtryk, håndværksmæssigt udtryk, analyse og kommunikation. Oplevelser af fx en udstilling, et besøg hos en kunstner, en erindring el.lign. kan danne udgangspunkt for den praktiske billedfremstilling. Elevernes oplevelse, forestilling, fantasi og følelse får nu et udtryk, en form, som rummer en betydning, som der efterfølgende kan tales om. Den æstetiske genstand, udtryk eller værket, der fremstilles, har ikke en brugsfunktion, men rummer sit eget formål nemlig betydning ud fra det, som udtrykket kommunikerer, og den kontekst, det optræder i. Æstetiske læreprocesser, hvor sanseoplevelser i billedkunstværkstedet eller i fagets materialer danner udgangspunkt for kropslige tilgange til læring, kan åbne op for anderledes erkendelser end dem, som eleverne støder på i skolens øvrige fagrække. I sanseoplevelserne kan eleverne blive inspireret til billedudtryk, der er overraskende og alternative, og som på sigt kan danne udgangspunkt for elevernes eget formsprog.

3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen

---

3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen

Lærerens tilrettelæggelse af undervisningen tager afsæt i fagets tre kompetenceområder samt fagets færdigheds- og vidensområder. Et undervisningsforløb i billedkunst kan tilrettelægges ud fra forskellige didaktiske valg vedr. fx mål, indhold, metoder, arbejdsformer, progression, læremidler og evaluering.

I valgfaget billedkunst er forventningen, at eleverne ved afslutningen af 8. klasse kan præsentere et visuelt projekt, hvor de kan gøre rede for deres intentioner med projektet og drøfte, hvilke muligheder der har været, og hvilke valg de har truffet.

Lærerens didaktiske overvejelser ift. tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen kan fx tage afsæt i tidsaspektet, elevforudsætninger, benspænd, rammesætning eller feedback ift. tilrettelæggelsen af god undervisning i billedkunst. Man kan tage udgangspunkt i kompetencemålene som langsigtede mål. Kortsigtede mål kan fx være at tage udgangspunkt i elevernes ressourcer og interesser inden for en ramme, som peger på kompetencemålene.

Tematisk arbejde

I et tematisk arbejde vælger eleverne et tema, som har deres særlige interesse. I valgfaget kan det være spørgsmål fra elevernes nære liv, men også samfundsproblemer som klima og ressourcer ligger inden for elevernes horisont. Man kan vælge en fælles samlende overskrift på holdet. Temaerne og det indhold, de rummer, kommer til at styre et sådant forløb, mens materialer og teknikker kan variere. Eleverne oplever at engagere sig både med viden, fantasi og følelser, når de udfolder en selvvalgt problemstilling i billedform, og udbyttet er både en menneskelig dannelse og en engageret tilegnelse af relevante teknikker og materialer.

Forslag til indhold i undervisningen

Eleverne får mulighed for at dygtiggøre sig i forskellige udtryksformer, samtidig med at de støttes i at reflektere over, hvor de ønsker, at deres billedprojekt skal føre hen, og hvad det skal handle om.

Et forløb kan være tematisk organiseret eller bestå af materialeundersøgelser samt orientering om forskellige udtryksformer fx på museer, i byen og på nettet og forsøg med at anvende disse udtryksformer.

Man kan tage udgangspunkt i samtaler om, hvilke billeder eleverne er optaget af, hvordan de forstår disse billeder, og hvordan man kan bruge billeder i forskellige sammenhænge. Samtalerne kan munde ud i overvejelser over, hvilke små og store billedprojekter eleverne kan lave. Man kan tage afsæt i forskellige situationer, eleverne befinder sig i. Det kan være kulturelt bundne ritualer som fx konfirmation og nonfirmation, fritidsarbejde og forestillinger om personlige fremtider, eller man kan inddrage en mulig modtager. Måske er der brug for at udsmykke et plankeværk om en byggeplads eller måske kantinen på en fabrik?

Man kan også tage udgangspunkt i en genre som Manga, populære serier på streaming-tjenester eller pc-spil og arbejde videre med undersøgelser af visuelle genretæk, som man kan forsøge at ramme, men også med overvejelser over, hvordan man kan udfordre genren ved fx at åbne nogle af genrens metaforer og generaliseringer. Endnu en mulighed er fordybelse i en teknik, det kan være tegning eller foto, som både har en analog tradition og en digital praksis, som kan udforskes og udvikles.

Læreroplæg

Ved starten af et forløb introducerer læreren hovedsigtet, fx tematisk eller materialeundersøgelser, mulige arbejdsformer, hvad læreren mener, eleverne kan lære, hvilke arbejdsformer der vælges og forventninger til produkt og portfolio. Man kan starte med et snævert fokus, fx at finde et steds farvepalet og så zoome ud, eller man kan ved museumsbesøg benytte værkåbningsmetoder, som flere museer har udviklet.

Refleksionsspørgsmål vedr. tematisk arbejde som udgangspunkt for indhold

Hvilke metoder, teknikker og udfordringer i øvrigt skal eleverne stifte bekendtskab med, når der vælges tema?

Refleksionsspørgsmål vedr. tilrettelæggelse af undervisningen

Hvordan tilrettelægges undervisningen ud fra krav og vurderingskriterier ved den afsluttende prøve i 8. klasse?

Refleksionsspørgsmål vedr. valg af materialer eller teknikker

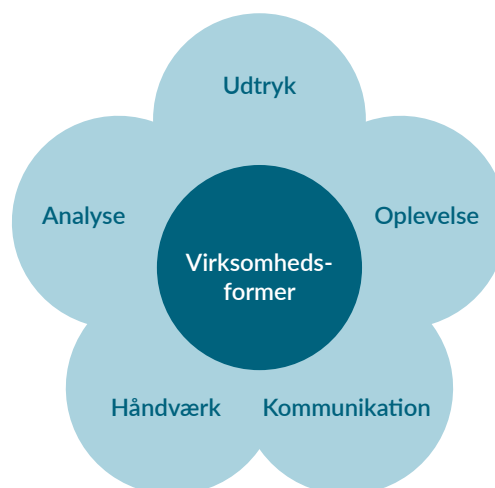
Hvordan kan man stilladsere anvendelsen af nye og ukendte materialer og teknikker for eleverne?

3.2 Gennemførelse af undervisningen

Arbejdsformer og metoder

Billedkunst har særlige metoder og tilgange. Faget er bygget op over fem virksomhedsformer: oplevelse, udtryk, håndværk, analyse og kommunikation.

Figur 1: De fem virksomhedsformer

Oplevelse henviser til den erkendelsesform, som skitseres i teorien om æstetiske læreprocesser, hvor oplevelsen er en måde at forstå verden på, som bygger på sansning og perception, men udfolder sig og erindres på en anden måde end verbale forståelser. Ifølge teorien om æstetiske læreprocesser får man adgang til en oplevende måde at erkende på, når man arbejder intentionelt med formen i fx et billede.

Udtryk er en af de betegnelser, der hæftes på billedfremstillingen. Med udtryk forstås, at en person udtrykker sig i billeder. Det håndværksmæssige i faget resulterer i personlige variationer, og de ses som kvaliteter. Håndværk, analyse og kommunikation findes i kompetenceområderne. Fagets tre kompetenceområder udgør tre metodiske tilgange til den visuelle og praktiske tilgang til verden.

Skildringsformer

Man taler om forskellige skildringsformer i faget, *Forestilling og Fantasi, iagttagelse samt Form og Struktur*. I dag kan man tilføje *Refleksion* som en særlig måde at tilgå billedarbejdet på.

Iagttagelse er en nøgternt registrerende tilgang, hvor man ved hjælp af forskellige måder at iagttage på gengiver synsindtryk eller andre sanseindtryk, fx kropslige og indtryk gennem hænderne.

Forestilling og fantasi knytter sig dels til iagttagelse, fordi man har lettere ved at forestille sig det, man har prøvet at gengive, men forestilling knytter sig også til fantasien, når man forestiller sig noget nyt og uset. Fantasien kan sættes i gang som problemløsning, fx hvordan skal et væsen fra en fjern galakse være udrustet, hvis det skal kunne overleve på Jorden?

Form og struktur kan knytte sig til iagttagelser af bark eller brosten, eller struktur kan være noget, der udtrykker sig i mønstre, dvs. et kompositionsprincip, der bygger på regelmæssige gentagelser. Vi finder mønstre på de ældste stenalderfund, men mønstre er også centrale i teknologiforståelse, hvor algoritmer fungerer ud fra mønstergenkendelse.

I samtidskunsten, hvor *refleksion* spiller en vigtig rolle, tildeles beskueren rollen som deltager, idet værkerne lige så lidt kan stå alene, som scenen i et teater kan udgøre et stykke. Som deltager må man overveje, hvad mødet med et værk betyder for en selv, og hvad man selv i kraft af sine handlinger betyder for værket, og hvad dette igen kan sige

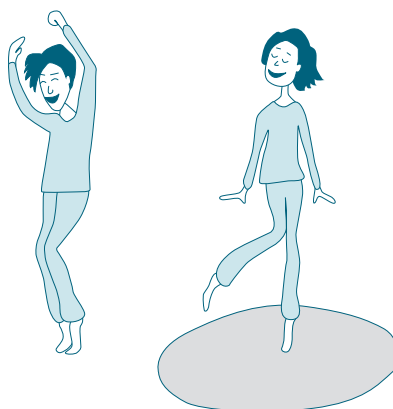
om, hvilken rolle værket kan få. Man kan ikke længere overtage en fast og sikker viden fra tidligere generationer, men må i stedet øve sig i at tale med andre om, hvad man ser og oplever. Denne refleksive tilgang kan også rettes bagud i kunsthistorien. Eleverne har lov til at se de gamle billeder med friske øjne. Den refleksive tilgang hjælper eleverne til at nytænke alt, hvad de ser. Til gengæld er det en forudsætning for kommunikation med andre, at eleverne kan argumentere for deres forståelser.

Rammesætning

Der arbejdes som regel med åbne opgaver, hvor eleverne gennem materialeeksperimenter når frem til et intenderet udtryk, som er muligt for eleverne.

Der vil være store forskelle på, hvordan eleverne forholder sig til åbne opgaver. Læreren kan i starten stilladsere arbejdet ved at formulere opgaver, som præciserer valgmulighederne, for siden at åbne for flere valgmuligheder. Det vigtige her er, at eleverne forstår, hvilke mulige valg der findes, så de dels kan overskue at prøve flere muligheder af, dels vælger at lægge deres billedeksperimenter inden for mulighedernes grænser.

Figur 2: Elevernes udtryk finder nye, kreative udtryk ud fra lærerens rammesætning af indholdet

Der veksles mellem eksperimenterende arbejde, hvor billedarbejdet handler om et tema fra elevernes og kulturens verden, og undersøgelser, hvor eleverne lærer, hvordan man håndterer materialer, teknikker og redskaber. Det eksperimenterende arbejde kan tage udgangspunkt i et tema, som skønnes at være relevant både for eleverne og for fællesskabet og den verden, eleverne lever i.

Materialer og teknikker vælges ift. det planlagte billedarbejde på baggrund af erfaringer fra de billedeksperimenter, eleverne har foretaget. Der kan arbejdes eksperimenterende hen imod et billedudtryk, der bedst muligt udtrykker det, som er vigtigt for eleverne. Eleverne vælger selv de konkrete motiver, som skønnes at kunne virkeliggøre deres idéer. Sideløbende med billedarbejdet kan eleverne undersøge, hvilke situationer deres motiv plejer at indgå i, og tale sig frem til, hvad de vil opnå via skitsearbejde og inspirationskilder fra kunstens og kulturens verdener. Læreren opbygger et fagsprog sammen med eleverne, som kvalificerer billedsamtalerne.

Undersøgelser og eksperimenter

Eleverne starter med at undersøge materialer, teknikker og genrer, og de tager noter og udarbejder skitser, så de efterhånden kan opbygge deres kompetencer. Når eleverne har

en idé om, hvad deres arbejde skal handle om, og hvor de vil hen med det fx i et tematisk arbejde, eksperimenterer de på baggrund af deres viden om udtryksmuligheder, som de bl.a. har fra deres undersøgelser. På baggrund af eksperimenterne træffes endeligt valg om udtryksform.

Progression

Progressionen vil foregå ved, at eleverne opnår en vis fortrolighed med flere teknikker, materialer og udtryksformer. En anden faktor er, at eleverne bliver dygtigere til at udtrykke sig. Det kan vise sig, både ved at de kan forestille sig billedprojekter, som de kan realisere, og ved at de bliver dygtigere til at udtrykke sig inden for en genre. En tredje faktor er, at eleverne kan gøre rede for, hvilke intentioner de har med deres billedarbejde, og at de kan samtale om, på hvilke måder de realiserer disse intentioner. Videre herfra vil nogle elever evt. med lærerens hjælp kunne forestille sig andre veje til at indfri deres forestillinger. En fjerde faktor er, hvis eleverne kan bruge erfaringerne fra et billedprojekt i det næste projekt. Det kan være som praksisviden, hvor erfaringerne viser sig i det praktiske arbejde, og som en viden, eleverne kan udtrykke med fagbegreber. En femte faktor er, at eleverne er i stand til at planlægge og gennemføre fælles billedprojekter. Og en sjette er, at eleverne kan stille spørgsmål til hinanden, som åbner for samtaler om billedarbejdet.

Billedsamtalen

Billedsamtalen foregår både mellem eleverne indbyrdes og mellem lærer og elever. Læreren introducerer fagbegreber og trækker på de begreber, som eleverne har lært i forbindelse med billedanalyse. Det er godt at dyrke en nysgerrighedskultur og at basere vurderinger på velkendte kriterier som fx lærerens opgaveformulering eller elevernes egne formulerede intentioner, så samtalen kommer til at handle om udfordringer i billedarbejdet og begrundelser for de valg, eleverne har truffet undervejs i deres billedproces.

Refleksionsspørgsmål vedr. rammesætning

Hvordan får man som lærer eleverne til at tænke nyt og anderledes i deres billedfremstilling?

Refleksionsspørgsmål vedr. tidsaspektet

Hvordan kan man få eleverne til at formulere realistiske projekter, så de kan nå i mål inden for den afsatte tid?

Evaluering af undervisningen

Man kan arbejde med evaluering på forskellig vis, enten formativt som en proces, hvor lærer og elever giver løbende feedback og vejledning ift. billedfremstillingen, eller summativt som en afsluttende udstilling, præsentation eller anden evalueringsform.

Den løbende evaluering er en god lejlighed til at arbejde med elevernes indbyrdes billedsamtaler ved at lade eleverne formulere nysgerrige og åbnende spørgsmål til hinandens projekter. Generelt foregår evalueringerne ved at sammenholde resultaterne af billedprocesserne med lærerens opgaveformulering. Hvilke dele af opgaven blev nået, og hvilke ikke? Hvad var svært, og hvilke valgmuligheder opstod der? Hvilke valg blev der truffet? Efterhånden kan lærerens opgaveformulering afløses af elevernes egne formuleringer af deres intentioner. Endelig er det at lave en udstilling eller en anden form for præsentation i sig selv en evalueringsform. Her kan man stille spørgsmål som: Hvordan svarer udstillings-

produktet til elevernes forestillinger og intentioner? Er der taget højde for rummet, præsentationen foregår i? Hvordan passer præsentationen ind i den bredere situation på udstillingsstedet? Her vil der være udefrakommende faktorer, som eleverne ikke kan tage højde for. Alligevel kan man godt drøfte alternativer. Hvordan er lyset? Hvordan opfatter publikum udstillingen? Spørgsmål herom kan evt. være en del af udstillingen og publiceres på en padlet eller med posters på væggen.

Alt i alt afspejler evalueringen, at billedarbejdets kvalitet er vigtig, og at kvaliteten også afhænger af, om arbejdet kan kommunikere, og om det passer til den situation, som det bliver præsenteret i.

Portfolio

En måde at evaluere processen på kan være ved at lade eleverne tage fotos undervejs i deres billedproces og af det færdige værk. Eleverne kan herefter skrive, hvad de har oplevet som udfordrende i opgaven, hvordan det blev løst, og hvad de er tilfredse med i det færdige værk. Det kan være en fysisk eller digital logbog eller en portfolio. Eleverne kan evt. selv fremstille deres portfolio som en stor bog, hvori der kan sættes fotos ind, tegnes og skrives. På denne måde kan portfolioen få et meget personligt udtryk.

Digital portfolio

Der kan bruges en digital portfolio som evalueringsredskab. En digital portfolio er en mappe, hvor eleverne samler deres arbejde over en længere periode. Den digitale portfolio i billedkunst kan anvendes på flere måder. Fx kan den have fokus på læring og samarbejde med fokus på processen. Den kan også fungere som en præsentationsmappe med fokus på det færdige produkt. Eleverne uploader løbende billeder eller film af deres arbejde. Eleverne giver hinanden feedback på arbejdet, så der sker en naturlig udveksling mellem den praktiske billedfremstilling og den teoretiske del af billedkunstforløbet. Eleverne kan gennem feedbacken træne faglige begreber, der gør det muligt for dem at drøfte deres billedfremstilling med andre elever.

Refleksionsspørgsmål vedr. elevforudsætninger

Hvad skal man overveje for at sikre, at det planlagte forløb kan realiseres, når man går med på øjeblikkets opståede idéer fra eleverne?

Refleksionsspørgsmål vedr. feedback

Hvordan bringes eleverne videre i deres billedfremstillingsproces, når de fx bliver hurtigt færdige eller kommer og siger: "Er det godt nok?"

Refleksionsspørgsmål vedr. organiseringen af billedkunst som valgfag i fagteam

- Hvordan kan man opbygge en fælles ramme for undervisningen i valgfaget?
- Hvad er centralt indhold? Elevforudsætninger? Vurderingskriterier? Evaluering?

4 Forholdet mellem kompetencer og indhold

Overordnet er valgfaget billedkunst bygget op, så færdigheds- og vidensområderne forbinder sig med tankerne i folkeskolens formålsparagraf, så de munder ud i kompetencemål, der kombinerer færdigheder og viden med en overordnet dannelsestænkning, som tilgodeser elevernes alsidige udvikling af fantasi, oplevelse og arbejdsmetoder.

Progressionen foregår bl.a., ved at der formuleres projekter med stigende kompleksitet, fx ved at indtænke en modtager. Eleverne udvikler deres tekniske formåen og billedmæssige forståelse ud fra realistiske mål.

Oversigt over valgfagets kompetenceområder og kompetencemål

Kompetenceområde	Kompetencemål efter 8. klassetrin
Billedfremstilling	Eleven kan eksperimentere med udtryksformer, teknikker og materialer med vægt på tematisering.
Billedanalyse	Eleven kan analysere billeder fra forskellige tidsperioder, kulturer og medier med vægt på nutidige billedudtryk.
Billedkommunikation	Eleven kan formidle egne projekter med visuelle udtryk.

4.1 Kompetenceområdet billedfremstilling

I billedfremstilling er der en horisontal progression fra skitsearbejde til eksperimenter. Tanken er, at skitsearbejdet er et redskab til at formulere og kvalificere idéer, som kan udgøre pejlemærker for at vurdere, om det eksperimenterende arbejde bærer i den rigtige retning. Det, der eksperimenteres med, er udtryksformer og materialer. Progressionen fra skitsearbejde til eksperimenter kan foregå, hver gang der gennemføres et billedprojekt, og vil således komme til at fungere som en bred metode, som indeholder idéskitser, eksperimenter og præsentation. Formuleringen "med vægt på tematisering" henviser til en interesse for, hvilket indhold billedarbejdet behandler, og hvordan dette indhold præsenteres i billedarbejdet.

I valgfaget videreudvikles de færdigheder og den viden, som er tilegnet i det obligatoriske forløb. Der arbejdes eksperimenterende med skitser, udtryksformer, teknikker og materialer, som sætter eleverne i stand til både at arbejde selvstændigt eksperimenterende og indgå i større samarbejdsprojekter i og uden for skolen, fx ifm. temauger og åben skoleprojekter. Der arbejdes med begrundelser af valg og fravalg i billedprocesser. Med udgangspunkt i et tema vælges, hvilke udtryksformer, teknikker eller materialer der er relevante.

Færdigheds- og vidensområderne i billedfremstilling indeholder et hvad og et hvordan:

- *Hvad* handler om udtryksformer og materialer, og pointen her er at sikre en bredde, så eleverne stifter bekendtskab med et alsidigt udvalg af teknikker, redskaber, materialer og udtryksformer.
- *Hvordan* handler om vejen fra skitse til færdigt værk gennem eksperimenter, hvor der arbejdes med at formulere valgmuligheder og begrunde valg.

Færdigheds- og vidensområderne i billedfremstilling indeholder elementer, som fra skitse til eksperiment beskriver billedfremstillingsprocessen. Der eksperimenteres med udtryksformer og med materialer og de dertilhørende teknikker. Kompetenceområderne billedanalyse og billedkommunikation er også vigtige for billedfremstillingsprocessen. Med begreber fra billedkommunikation gør eleverne sig overvejelser over billedernes indhold, hvem de henvender sig til, og hvordan billedernes udformning skal være for både at realisere elevernes intentioner og nå de mennesker, man henvender sig til. Og med begreber fra billedanalyse får eleverne kundskaber om billedernes mulige funktioner, om kompositoriske valg og om, hvilken genre de vil udtrykke sig inden for.

Færdigheds- og vidensområdet udtryksformer

Udtryksformer giver en række muligheder for, hvordan man kan arbejde i forskellige materielle kategorier og på forskellige måder. Der kan fx arbejdes med tegning og grafik, maleri og collage, skulptur og arkitektur og digitale billeder, men også med samtidskunstens sammensatte og idébaserede udtryksformer. Det er vigtigt at overveje, hvad forskellige udtryksformer er gode til ift. de intentioner, eleverne er i færd med at formulere.

Udtryksformerne kan deles op i plane, rumlige og digitale billeder. Denne opdeling kan suppleres med andre tilgange, som dækker den omfattende visuelle verden, som kan inddrages i valgfaget. Hvis man undersøger et fodboldstadion eller et butikcenter, vil man have fat i alle områderne, og det kan være en fordel at vælge yderligere overskrifter som designlinje, visuelle koder eller oplevelse i forskellige rum. Man kan tage udgangspunkt i billedernes indhold og vælge mellem at lave billeder, der er åbne for fortolkning, eller man kan arbejde med en tydelig afsenderhensigt. Man kan arbejde med forestillende billeder eller abstrakte billeder. Inden for et åbent billedudtryk kan man arbejde undersøgende og give resultaterne æstetisk udformning, som peger i retning af ikke hidtil kendte betydninger. Man kan vælge, om sporene efter håndens arbejde og fremstillingsprocessen skal være tydelige og udtryksbærende, eller om disse spor skal være usynlige, og udtrykket skal være neutralt. Man kan lade materialerne tale tydeligt med i udtrykket, og der kan arbejdes med at kombinere forskellige udtryksformer med billeder såsom musik, lyd og tekst.

Færdigheds- og vidensområdet materialer

Eleverne har igennem deres skolegang i mange tilfælde primært arbejdet med fabriksproducerede materialer. Det kan de sagtens fortsætte med, men der er en pointe i at "hacke" materialerne for at finde ud af, hvad de også kan bruges til, ud over hvad man plejer.

Med viden om forskellige materialer er det ofte muligt selv at fremstille versioner af disse. Maling består fx af pigmenter og bindemiddel, fx syntetiske pigmenter og PVA-akrylbinder samt konserverings- og konsistensmidler. Alle, der har fået en plet på tøjet, ved imidlertid, at man kan få farve eller maling af på mange måder. Man kan lade eleverne finde ting, der farver, lige fra bær over rust til kaffe eller te, og bindemidlet skal være noget, der er gennemsigtigt og klistrer. Æggeblomme har været brugt i tusindvis af år, men også lim, voks og honning kan bruges. Skal farven flyde bedre, kan man tilsætte spiseolie, men så skal man have en emulgator.

Når eleverne finder ud af, hvordan materialer er konstrueret, og hvad de kan eller skal kunne, så kan man begynde at tildele gammelkendte materialer nye funktioner, man kan fx male med ler, eller man kan tage fat på materialerne fra det lokale byggemarked eller genbrugsmaterialer og undersøge, hvad de kan. Forskellige former for tape kan bruges til både grafik og skulptur. Når man nytænker brugen af materialer, skaber man nye udtryk, men man får også en ny forståelse af materialernes karakter og status. Gennem mødet mellem materialers udtryksmuligheder og elevernes idéer bliver eleverne i stand til at foretage kvalificerede og begrundede materialevalg.

Materialer skal håndteres, og det læres bedst i praksis, ved at eleverne prøver, hvad materialerne kan, og hvordan man kan behandle dem. Læreren bidrager med at demonstrere eksisterende praksisformer, men opfordrer også eleverne til at bygge oven på den eksisterende praksisviden. De håndværksmæssige færdigheder øves. Eleverne får viden om forskellige redskaber samt praksiserfaringer med, hvordan de skal bruges, hvad enten der er tale om et billedprogram eller en akvarelpensel. De håndværksmæssige færdigheder giver kompetencer til at vælge udtryksformer, der egner sig til indhold og situation, idet eleverne får erfaringer med forskellige materialer.

Færdigheds- og vidensområdet skitsere

At skitsere er en fremgangsmåde, hvor man konkretiserer idéer ved at give dem fysisk form. Man kan skitsere i de fleste materialer. Blyant, modellervoks eller sand er yndede materialer. Skitser er vigtige ved en planlæggende billedsamtale, hvor elevernes idéer skal lande med et teknisk muligt resultat, som også er dækkende for elevernes intentioner, og skitser bevarer også forskellige faser i udviklingen af et billede. Processen med skitsering er en måde at tænke på, idet blyantens skitseren på papiret giver udtryk for tanker og idéer. Således kan idéer fastholdes og lægges væk, og nye kan finde vej på nye ark papir. Endelig kan eleverne sammenligne deres skitser, og på den vis har de et godt grundlag for at udvælge og udvikle nye idéer. Ved fremlæggelsen af elevernes færdige værk kan processen visualiseres ved hjælp af fx skitsebøger, løse skitser, fotos, portfolioer, plancher og digitale præsentationer. Skitserne kan suppleres med skrevne noter.

Færdigheds- og vidensområdet eksperimenterer

I arbejdet med eksperimenter kan eleverne trække på deres skitsearbejde, som peger hen i mod billedprojektets slutresultat, og på deres undersøgelser af, hvad forskellige materialer kan udtrykke, når de bruges på forskellig vis. Eksperimenter er åbne, men de er ikke tilfældige. Det er gennem kreative eksperimenter, at eleverne opdager nye veje at gå i billedfremstillingen. Der er en progression fra undersøgelser af materialers potentialer til eksperimenter, som er styret af intentioner om, hvad billedarbejdet skal føre til. Der kan eksperimenteres med form, farve, komposition og materialer og med forskellige teknikker og genrer. Intentionerne bliver mere præcise, jo flere undersøgelser og eksperimenter eleverne udfører. Eksperimenter er en metode til at generere nye udtryk i billedarbejdet, og den kreative proces er kendetegnet ved en legende og åben tilgang, og ved at resultatet af eksperimentet og undersøgelsen ikke kendes helt på forhånd.

4.2 **Kompetenceområdet billedanalyse**

I billedanalyse henter eleverne viden om billeder, så de kan orientere sig i det praktiske billedarbejde. Spørgsmål kan være: Hvilke genrer danner ramme om arbejdet? Hvilke virkninger kan man forvente at få, når man sammensætter eller komponerer materialer på visse måder? Hvilken betydning kan udtrykket tænkes at få?

Begreberne i billedanalyse er byggesten i elevernes viden om billedprocessen og nogle af dens forskellige elementer. Når eleverne skal overveje, hvilke valgmuligheder de har i en billedproces, bruger de begreberne fra billedanalysen til at skelne mellem forskellige billedprocesser. Billedanalyse omfatter tre færdigheds- og vidensområder bestående af

billedgenrer, billedkomposition og billedfunktion. I billedanalyse arbejdes der med at udvide og nuancere elevernes kendskab til tidsperioders, kulturers og mediers billeder. Eleverne får her mulighed for at opbygge forståelse af, hvordan fx indhold, form, materialer, teknik og funktion i billeder åbner for forståelsesmuligheder af både egne og andres billeder. Billedanalyse kan ses som en integreret del af elevernes praktiske billedfremstilling, hvor de i billedprocessen forholder sig til genrer, komposition og funktion. Der kan fx arbejdes med, at eleverne bliver i stand til at fortælle om deres intentioner med deres billedarbejde med brug af faglige begreber og til at evaluere, hvor langt de er nået ift. at realisere disse.

Færdigheds- og vidensområdet billedgenrer

Der kan fx arbejdes med, hvilke forventninger og konventioner der knytter sig til forskellige billedgenrer, som kan danne udgangspunkt for billedsamtaler i processen mhp. en stillingtagen til, hvordan og i hvor høj grad billedarbejdet skal lægge sig op ad en genre. Der kan inddrages én eller flere stilarter fra den nyere eller ældre kunsthistorie, som eleverne kan bygge videre på. Det kan i den forbindelse overvejes, hvordan disse stilarter vækker associationer til andre billeder inden for samme stilart, især når man arbejder videre med kendte værker. Hvis eleverne orienterer sig efter en genre, kan de stå på skuldrene af andre billedmagere, og i billedsamtalet kan der føres en ikke-normativ samtale om, i hvor høj grad elevernes arbejde rammer genren, og om hvilke begrundelser eleverne har for evt. at fravige genren. Her kan der skelnes mellem billedudtryk, som er afhængige af elevernes faktiske formåen, og billedudtryk, som bygger på bevidste valg om at afvige fra genren.

Færdigheds- og vidensområdet billedkomposition

Billedkomposition handler om, hvordan man organiserer billedets virkemidler. I valgfaget kan man spørge til, hvilke forestillinger og hensigter eleverne har med deres overvejelser over kompositoriske valg, især hvis der er et forudgående skitsearbejde at inddrage. I todimensionelle billeder kan man se på, om der er balance eller ubalance mellem billed-elementer, hvordan formerne refererer til hinanden, eller hvordan farverne står ift. hinanden. Man kan inddrage begreber som statisk og dynamisk komposition og kæde disse sammen med, om billedprojektet udtrykker en handling eller en begivenhed, eller om der snarere er tale om en idé eller et koncept.

I skulptur kan man fx arbejde med skulpturens syntaks. Film har egne organiseringsprincipper og en omfattende teori, og det samme har tegneserier. Hjemmesiders layout har navigationselementer og elementer, som dels appellerer, dels er vigtige for betingelserne for at navigere på hjemmesiden. En digital præsentation som en PowerPoint er også afhængig af gennemgående layout, og med sin komplicerede opbygning kræver en Prezi en navigationsstrategi, for at en oplægsholder kan bruge den så smidigt, som programmet lægger op til.

Samtidskunst vil ofte have betydninger på flere niveauer, som også udspringer af måden, farver og former er organiseret på. Ofte vil der være referencer knyttet til de fleste elementer og materialer, og kompositionen skal måske oversættes til planlægning af begivenheder og ønskede interaktioner mellem værket og publikum.

Færdigheds- og vidensområdet billedfunktion

Billedfunktionen er et godt afsæt at drøfte ud fra, når det gælder udvikling af elevernes intentioner med deres billedprojekter. Får det en funktion, selv om man ikke planlægger en funktion? Hvis et billede skal orientere eller illustrere, så skal billedet være tydeligt. Hvis det skal vække nysgerrighed, er der andre faktorer, der er vigtige.

Der kan desuden arbejdes med at reflektere over den funktion, billeder har såvel i kunstverdenen som i medierne. Der kan ses på de situationer, billeder indgår i, og man kan prøve at anbringe billederne i andre situationer og se, hvordan de opleves. Denne viden kan lægges til grund for samtaler om, hvilke funktioner eleverne ønsker, at deres billeder skal have.

4.3 Kompetenceområdet billedkommunikation

I billedkommunikation tages det første og det sidste spadestik ved indledningsvis at overveje, hvem billedarbejdet henvender sig til, og ved afslutningsvis at lave en præsentation, hvor man søger at realisere denne henvendelse. Billedkommunikation indrammer således arbejdet med forskellige billedprojekter ved at give anledning til overvejelser over, hvem der kommer til at modtage et billedprojekt, og hvordan det kan præsenteres.

Færdigheds- og vidensområdet visuel kommunikation

I arbejdet med færdigheds- og vidensområdet visuel kommunikation kan det overvejes, hvem man henvender sig til med spørgsmål som: Hvad er modtagerens behov? Hvilke billedkoder kan tænkes at vække modtagerens nysgerrighed? Hvordan kan eleverne udtrykke deres hensigt med deres billeder? Da billeder er åbne udtryk, kan det være svært på forhånd at vide, hvordan de vil blive opfattet af en modtager eller en modtagergruppe. Derfor er det en mulighed at spørge repræsentanter for modtagerne om, hvordan de forstår nogle af elevernes udkast og skitser. Det kan være en anden klasse på skolen eller nogle personer i lokalsamfundet. Der kan føres en billedsamtale om elevernes intentioner og evt. budskab, ift. hvordan udvalgte modtagere opfatter billederne.

Færdigheds- og vidensområdet præsentation

Præsentation af elevernes billedprojekter er en vigtig del af billedkunstundervisningen. Det er her, der kan arbejdes med respons på elevernes arbejde og med, om elevernes billedudtryk virker efter hensigten. Eleverne erfarer, at deres billedprojekt kan bruges og forstås af andre. Der eksperimenteres med iscenesættelse af formidlingen af et multimodalt projekt, hvor fx tekst, lyd, bevægelse og film kan indgå. Eleverne får viden om betydningen af visuelle og æstetiske greb samt billedmæssige valg og fravalg i arbejdet med formidling. Præsentationerne, hvor eleverne med fagterminologi mundtligt præsenterer deres refleksioner over egen proces i billedfremstillingen, vil typisk være for valgholdet, mens en større kreds såsom hele skolen eller forældrene skal adresseres på en anden måde. En del af en præsentation kan være at opfordre modtagerne til at medvirke eller reagere. Det kan foregå med post-its eller ved at arbejde med instruktioner, som man beder modtagerne om at udføre. Eller man kan interviewe publikum om deres mening og gøre resultatet til en del af udstillingen.

5 Almene temaer

Undervisningsmiljø

Undervisningen i billedkunst foregår oftest i et værksted, som rummer andre muligheder og udfordringer end et almindeligt klasselokale. Det er vigtigt, at der kan luftes ud, da fx akrylmaling indeholder stoffer, som kan være generende. Ved ny indretning kan det være en god idé at lægge værkstedet i stueplan, så undervisningen kan flytte udendørs, når man arbejder med støvende materialer som gips, eller når man arbejder med store formater som fiberbetonskulpturer eller land art.

Foruden det fysiske undervisningsmiljø er det givende at skabe et undervisningsmiljø, der understøtter elevernes forestillingsevne, fantasi og frie udtryk, så der er gode forudsætninger til stede for eksperimenter og kreativitet i billedfremstillingen.

Trivsel

Det er vigtigt, at eleverne har en nysgerrig, åben og faglig tilgang til hinandens arbejde. Her er lærerens måde at tale med eleverne om deres arbejde på et forbillede. Bevidstheden om, at alle er udfordrede, når man arbejder med at skabe nye udtryk, kan være med til at skabe tryghed og en god atmosfære i billedkunstlokalet. Det at kunne udtrykke sig på en alsidig måde på baggrund af en indsigt i materialer, teknikker og virkninger og det at kunne holde fast i sin intention om, hvordan man vil have udtrykket, er med til at styrke elevernes trivsel.

Åben skole og eksterne samarbejdspartnere

I billedkunstundervisningen er det en god idé at besøge professionelle, som arbejder med billeder. Det kan være kunstnere, grafikere, en it-virksomhed eller den lokale avis eller tv-station. Et kunstmuseum eller et andet museum er en oplagt mulighed, da museer ofte er parate til at modtage skoleklasser. I forberedelsen kan indgå en orientering om, hvor mange professionelle områder der arbejder med visuelle udtryk, og hvordan det sker. Museet kan både give inspiration til billedkunstundervisningen og være et eksempel på, hvordan man kan arbejde med visuel kommunikation. Et længerevarende samarbejde med den lokale billedskole er en også en god mulighed for at arbejde med den åbne skole i billedkunstundervisningen.

Faglig fordybelse

Den selvstændige og alsidige arbejdsform i billedkunst lægger op til faglig fordybelse. Fordybelsen kan omfatte indledende undersøgelser af et område eller et tema, overvejelser vedr. kommunikationssituationen og billedarbejdets mulige funktion, skitsearbejde og valg af genre, og kompositionen efterfølges af billedeksperimenter, som evalueres mhp. udformning af det endelige billede, som præsenteres. Når eleverne kender de forskellige arbejdsgange, kan de i et vist omfang arbejde på egen hånd og formulere spørgsmål til andre elever og til læreren. Skitsearbejdet og det eksperimenterende arbejde foregår ofte med stor koncentration, fordi arbejdet er komplekst og motiverende. Man kan i billedkunst opleve længere sekvenser, hvor fordybelse spiller en afgørende rolle i billedfremstillingen.

6 Tværgående emner og problemstillinger

De arbejdsmetoder og udtryksformer, eleverne har stiftet bekendtskab med i undervisningen i billedkunst, er på mange måder anvendelige, når eleverne deltager i tværgående emner. I billedkunst lærer eleverne at få idéer og finde løsninger på, hvordan de kan visualisere de forestillinger, de har. At kunne skitsere sin idé er altid relevant ift. at få andre til at forstå idéen. På denne måde kan valgholds-eleverne i billedkunst være med til at facilitere udviklings- og beslutningsprocesser ved at visualisere idéer og ved at have prøvet at drøfte idéer på en åben måde.

Har skolen fx en temaugle, hvor man arbejder med udfordringer i samtiden, som skoleelever kan gøre noget ved, såsom efterladt plasticaffald i naturen eller efterladte løbehjul i bymiljøet, så kan et valghold pege på andre løsninger end at agere renovationsarbejdere eller løfte en moraliserende pegefinger. Det kan de gøre ved at organisere det indsamlede materiale som en skulptur eller en installation på skolen eller på byens gågade. Værket kan være med til at skabe diskussion i en positiv ånd i lokalområdet. Der kan trækkes på kunstneriske forbilleder og kendskab til forskellige teknikker, når man bygger med forskellige materialer.

På alle klassetrin arbejdes der med fremlæggelser af forskellige emner og problemstillinger, hvor billeder meget ofte er en stor del af fremlæggelserne. Det være sig i plancher, digitale præsentationer eller billedfortællinger med tekst. I disse sammenhænge har eleverne brug for alle tre kompetenceområder i billedkunst. Det handler fx om:

- At kunne udvælge billeder på nettet med et relevant indhold og tilstrækkeligt pixelformat.
- At kunne layoute en planche med billeder og tekst i et format, så publikum kan forstå temaet og læse planchen på afstand.
- At kunne lave en digital præsentation, der både i sit farvevalg, billedvalg og layout fremstår gennemtænkt ift. det, som eleverne vil kommunikere.
- At kunne illustrere det, teksten handler om, i en billedfortælling fx henvendt til børnehaveklassen.

Elevernes praktiske og kreative færdigheder, som de har udviklet i billedkunstudervisningen, og deres viden fra billedkunsthæftets øvrige stofindhold har således direkte transferværdi til forskellige tværfaglige sammenhænge i og uden for skolen.

I samarbejdet er det vigtigt at finde en balance mellem de involverede fag. Billedkunst kan fx være med til at eksemplificere geometriske forhold i matematik, ligesom matematik kan være med til at forklare, hvordan man konstruerer et geometrisk perspektiv eller udregner dimensionerne på et kegleformet tag på en rund bygning i et modelbyggeri. Teamet kan være stedet, hvor sådanne balancerede tværfaglige samarbejder planlægges og gennemføres.

7 Tværgående temaer

I dette afsnit beskrives fagets arbejde med de tværgående temaer:

- Sproglig udvikling
- It og medier
- Innovation og entreprenørskab.

I billedkunst optræder de tre temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab på forskellig vis i faget.

Sproglig udvikling i billedkunst handler primært om, at eleverne udvikler deres ordforråd inden for faget og kan anvende relevante fagbegreber i billedsamtalen og i præsentationer af deres værker. It og medier har egne kompetencemål på det obligatoriske fag, og det indgår som et skitserings- og kommunikationsværktøj integreret i undervisningen. I fagets formål fremgår det ligeledes, at billedsproget bruges i kommunikative og innovative processer.

7.1 Sproglig udvikling

I billedkunstundervisningen indgår sproglig udvikling som de fire dimensioner af det talte og skrevne sprog: samtale, lytte, læse og skrive, men også som et nonverbalt billedsprog. Det betyder, at der i mange situationer er flere modaliteter i spil, både visuelle og verbale modaliteter. Den verbale beskrivelse af billeder og visualiseringen af fortællinger eller begreber giver læringsmuligheder, da man skal forstå den ene modalitet, før man kan omsætte eller genskabe den i en anden modalitet.

I billedkunst er billedsamtalen en central del af undervisningen. For at eleverne kan samtale om og reflektere over eget og andres billedarbejder, er det vigtigt, at læreren i sin undervisning bruger faglige begreber. Eleverne skal for at kunne deltage i samtalen om billeders indhold, komposition og funktion lære væsentlige fagudtryk og begreber såsom collage og overlapninger, forgrund, konturstreg og skravering, lag og pixel. Det er ligeledes vigtigt i billedsamtalen, at eleverne lærer at stille åbne spørgsmål som fx: Hvordan kan det være, at du har brugt farven rød og ikke blå? En del af samtalen er at kunne lytte til hinanden og at kunne stille åbne spørgsmål.

Når eleverne introduceres til nye opgaver i faget, er det vigtigt i billedkunst såvel som i andre fag at lytte opmærksomt til lærerens introduktion til nye emner eller instruktioner, idet der her anvendes fagudtryk og begreber, som eleverne skal anvende ifm. egne fremlæggelser af deres projekter. Eleverne lærer at lytte i billedsamtalen om egne og andres billeder.

I billedkunst handler det først og fremmest om at lære eleverne at kunne læse billedsproget. Billedsproget er i lighed med tale og skriftsprog en udtryksform, hvor billeder understøtter og understøttes af tale og skriftsprog. At læse billedsprog handler om at kunne forstå billeders måder at formidle et budskab på og kunne se forskelle mellem ord og billeders udtrykspotentialer. I billedkunst kan der læses tekster med det formål at kunne omsætte det til billeder. Det kan være en talemåde eller en metafor, som skal udtrykkes i et billede eller en tegneserie. I forbindelse med at søge relevant viden om en kunstner eller en forklaring på fagbegreber er læsning en forudsætning. En særlig udfordring er at hente oplysninger på nettet, hvor sproget ofte er engelsk.

I valgfaget billedkunst kan eleverne føre logbog med skitser og noter, som handler om valgmuligheder, planlagte billedprocesser og formulering af intentioner. Hvilke udfordringer var der undervejs? Hvad har jeg lært, som jeg ikke kunne før? Eleverne kan skrive tekster til deres udstillinger, eller de kan skrive post-its til hinanden med spørgsmål til billedsamtaler.

7.2 It og medier

It og medier er en stor ressource for billedkunstundervisningen og anvendes ifm. mange sider af faget. Meget af elevernes adgang til visuelle fænomener i verden går gennem en pc eller en smartphone via internettet. Mobilkamera samt billedbehandlings- og tegneprogrammer mimer de traditionelle billedfremstillingsteknikker, men digitale billeder har en lang række filtre og billedfunktioner, som ikke har et analogt modsvar.

Man kan også tage udgangspunkt i, hvad it faktisk kan og er, nemlig en række koder og algoritmer, som fortæller en digital instans, hvilke billedhandlinger der skal udføres. En forståelse af denne måde at beskrive billedhandlinger på, også kaldet computationel tænkning, kan give en dybere forståelse af billedarbejdet og byde på nye valgmuligheder, som igen fører til nye billedhandlinger.

Et eksempel er at åbne et digitalt fotografisk kode og undersøge, hvad der sker, når man ændrer denne. Et andet eksempel er at arbejde med visuel støj, som igen kan generere mønstre. Endelig er diverse programmer mellemlid, som giver adgang til robotter, lasercuttere og 3D-printere. Robotten kan ses som et redskab, som kan programmeres til at udføre handlinger i bestemte situationer, og man kan således visualisere abstrakte og logiske sammenhænge. En lasercutter kan udføre præcise snit i en plade eller et stykke folie ud fra en tegning udført med vektorgrafik, som kan lave helt jævne og symmetriske buer og former. Det har man brug for, når man fx skal designe og trykke et logo. 3D-printeren kan realisere det, man kan beskrive i et 3D-program. Med beherskelsen af disse redskaber kan eleverne realisere idéer, der ikke kan virkeliggøres med analoge midler såsom ler eller gips. På denne måde kan digitale teknologier stimulere elevernes fantasi og idérigdom og realisere projekterne.

7.3 Innovation og entreprenørskab

Undervisningen i billedkunst har fokus på elevernes arbejde med at tænke kreativt og handle innovativt på baggrund af egne idéer. Billedkunst er bygget op omkring en række fremstillingsforløb med fokus på en proces, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne arbejder med at udvikle mange idéer gennem eksperimenterende processer, som løbende skal prioriteres og realiseres.

Gennem det kontinuerlige arbejde med visuelle udtryk opnår eleverne tillid til egne såvel verbale som visuelle kommunikationsevner. Dette kan være i arbejdet med mindre projekter henvendt til andre mennesker i og uden for skolen, og ved fx at udstille egne billeder uden for skolen arbejder eleverne med omverdensforståelse.

Arbejdet med visuelle udtryk giver mange muligheder for at involvere skolen, forældrene og lokalmiljøet. Eleverne kan opnå visuelle handlekompetencer ved at opleve, hvordan deres billedarbejde gennem planlægning, udførelse og evaluering kan skabe værdi for andre mennesker. Ved at henvende sig til andre mennesker med deres billedarbejde får eleverne udfordringer, som fremmer deres evne til at finde kreative problemløsninger.

En af udfordringerne er at sætte sig ind i modtagerens behov, hvad enten der er tale om en udsmykning eller fremstilling af visuel skiltning. Dette kræver ofte, at eleverne skal forstå forskellige kulturelle sædvaner og koder. I arbejdet med billedkommunikation skal eleverne inddrage og udvikle deres omverdensforståelse ved bl.a. at vurdere egne visuelle udtrykks bæredygtighed og relevans.

8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger

Den måde valgfaget billedkunst er bygget op på lægger op til, at eleverne i stigende omfang er med til at formulere projekter. Der er muligheder både for de fagligt usikre elever, hvor læreren kan stilladsere arbejdet gennem detaljerede opgaveformuleringer, og for de sikre elever, som kan supplere åbne opgaveformuleringer med egne intentioner. Det, at eleverne i perioder arbejder med forskellige projekter, giver både en smidighed og en bedre tilgang til materialer, men det komplicerer også lærerens forberedelse og tilrettelæggelse af undervisningen. Det vil derfor være en forudsætning, at eleverne lærer rutiner mht. opbevaring, oprydning og gensidig feedback.

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET